

**İZMİR'İN İŞGALİNE TANIK BİR ZATIN KALEMİNDEN:
"İZMİR'DE NELER OLDU? 1336/1920"
KİTAPÇIĞI ÜZERİNE**

Muhammet GÜÇLÜ*

Özet

Bu çalışmamızda İzmir'in işgaline tanık bir zatın yazdığı kitapçığı değerlendirdim. Kitapçık "*İzmir'de Neler Oldu?*" adını taşımaktadır. Kitapçıkta İzmir'in işgalinin ilk günü hakkında ayrıntılı bilgi verilmektedir. Ayrıca işgali müteakip günlerde yaşananlar ile Menemen ve Bergama'nın işgali üzerinde durulmaktadır.

Anahtar Kelimeler: İzmir, Antalya, Anadolu Matbaası, Albay Süleyman Fethi Bey.

**ACCORDING TO BOOKLET OF ONE PERSON WHO WITNESS TO
OCCUPATION OF IZMIR: "WHAT HAPPENED IN IZMIR? 1336/1920"**

Abstract

In this study, I examined the booklet written by a person who witness to occupation of Izmir. The title of booklet is "What happened in Izmir". Booklet provides details on the first day of the occupation of Izmir. In addition, in the days following the occupation, are emphasized on the occupation of Menemen and Bergama.

Key Words: Izmir, Antalya, Anatolia Printing Office, Colonel Suleiman Fethi.

---

* Yrd. Doç. Dr., Akdeniz Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Tarih Bölümü,
(mguclu@akdeniz.edu.tr)

Giriş

15 Mayıs 1919 tarihinde sabahın erken saatlerinde İzmir, Yunanlılar tarafından işgal edilince, deniz yolu bağlantısının da etkisiyle zamanla birçok İzmirli Antalya'ya geldi. 1920 Haziran'ında Yunan genel saldırısı ile Batı Anadolu ve Bursa'dan, İstanbul'un işgali üzerine de başkentten birçok kimse Antalya'yı sığınılacak bir yer olarak gördü. Gerçi bazı İstanbulluların Antalya'ya gelmesinin altında güvenli fakat daha uzun yol ile Ankara'ya gitme düşüncesi de vardı.

İzmir'den gelenler arasında İzmirli Mahmut Hıfzı Bey, Moralızade Nail Bey¹, Anadolu gazetesi sahibi Haydar Rüştü Bey² gibi birçok isim bulunuyordu. Haydar Rüştü Bey Antalya'ya geldikten sonra Antalya Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti'nin 21 Kasım 1920 tarihli kararı ile İzmir'deki matbaasını getirmek amacıyla sağladığı 1000 lira maddi destek³ ile bir matbaa tedarik edip, 19 Aralık 1920 tarihinde gazetesini Antalya'da Anadolu adıyla yayınlamaya başladı.⁴ Antalyalı İhtiyat Mülazım-ı Sani İbrahim Ethem Sorguç'un⁵ "*Harp Sandığı*"ndan çıkan belgelerden anlaşıldığına göre aynı yıl içinde Antalya'da yayınlanan Anadolu matbaasında Antalya Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti tarafından "*İzmir'de Neler Oldu? Antalya, 1336*" adlı on sayfalık bir kitapçık basıldığını görüyoruz. Kitapçığın üzerindeki ifadelerden meccanen olduğunu, her Müslüman'ın okuması gerektiğini ve "*okuyan okumayana versin ve*

1 Nail Morali, *Mütareke'de İzmir Önceleri ve Sonraları*, (Yay. Haz.: Erkan Serçe), İzmir, 2002, Çşt. Syf.109, 174.

2 Haydar Rüştü Öktem, *Mütareke ve İşgal Anıları*, (Haz.: Zeki Arıkan), Ankara, 1991, 15 vd.

3 Süleyman Fikri Erten, *Milli Mücadelede Antalya*, Antalya, 1996, Antalya Müzesi yayını, s.32.

4 *Antalya'da Anadolu*, 19 Kanun-u Evvel 1336.

5 1897 yılında Antalya'nın Kızılsaray Mahallesi Şarampol mevkiinde doğan İbrahim Ethem (Sorguç) Efendi, 1913 yılında beş yıllık Antalya İdadisi'ni bitirdi. Daha sonra abisi Muharrem Akif'e öykünüp İstanbul Kuleli Askeri Lisesi'ne gitmek istediye de yaşının büyük olmasından dolayı girememişti. Ama 1915 yılında Kadıköy'de Saint Joseph Okulu'nun binasında bulunan Darülmuaallimin okulunun üçüncü sınıfına parasız yatılı olarak kaydoldu. Bir yıl sonra mezuniyet imtihanlarına girecekleri sırada Harb-i Umumi yüzünden Kadıköy Askerlik Şubesi tarafından 30 Ekim 1916 tarihinde Erenköy İhtiyat Zabıt Namzetleri Talimğâhı'na sevk edildi. Bir yıl kadar eğitim gördükten sonra 3 Eylül 1917 tarihinde İhtiyat Zabıt namzedi olarak mezun oldu ve Filistin cephesinde Cevat Paşa (Çobanlı) komutasındaki 8. Ordu emrine verildi. İbrahim Ethem Efendi, 16. Tümen 48. Alay, 2. Tabur 6. Bölükte 8. Takım Komutanı olarak savaşırken 20/21 Eylül 1918 tarihinde Nablus civarında Zülkarneyn tepelerinde İngilizlere esir düştü. Mısır'ın İskenderiye şehrinde bulunan Seydibeşir Kuveysna Dört Numaralı Osmanlı Üsera-yı Harbiye Kampı'nda yaklaşık iki sene kaldıktan sonra Haziran 1920'de serbest bırakıldı. Panama vapuru ile İskenderiye'den İstanbul'a geldikten üç gün sonra 15 Haziran 1920 tarihinde terhis edildi. Memleketi Antalya'ya geldi ve Vakıflar Müdüriyeti'nde kâtip olarak çalışmaya başladı. Bu sefer de Sakarya zaferi sırasında Antalya Askerlik Şubesi (26 Ağustos 1921) tarafından cepheye sevk edildi. Garp cephesinde Birinci Ordu (Kom. Nurettin Paşa) bünyesinde 4. Kolorduya (Kom. Kemalettin Sami Paşa) bağlı 5. Kafkas Fırkası 9. Alay, 1. Tabur, 3. Bölük 3. Takım Komutanı olarak Büyük Taarruz'a katıldı. Ama 30 Ağustos 1922 tarihinde aynı taburun birinci bölüğüne geçti. Zaferden sonra 5 Ağustos 1923 tarihinde Adapazarı'nda İhtiyat Mülazım-ı Sani (Teğmen) olarak ikinci kez terhis edilerek İstanbul üzerinden memleketi Antalya'ya geldi. Bundan sonra Ziraat Bankası'nda çeşitli kademelerde görev yaptı ve 1974 yılında vefat etti. İbrahim Sorguç, *İstiklal Harbi Hatıratı-Kayıbolan Filistin*, Yay. Haz. Erdoğan Sorguç, İzmir, 1996, 2. Bs. .s. 15-18; İbrahim Sorguç, *Bu Defa Niçin Harp Edeceğimi Biliyorum-Filistin Cephesi ve İstiklal Savaşı Anıları*, Ed. Emre Yalçın, İstanbul, 2010, çşt. syf.3-29, 235, 251-256.

herkes bunu birbirine anlatsın” uyarısının bulunduğunu görmekteyiz. Kitapçığın yazarı olarak da “İzmir’e giren Yunanlıların yaptığı zulümleri gören bir zat tarafından yazılan şu ibretli yazıları okuyub uyanalım” ifadesi bulunmaktadır. (bkz.: ekler)

Yazar olarak söz edilen zatın kim olduğunu ne kitapçığın kapağından ne de içindeki ifadelerden anlamak mümkün gözüküyor. Ancak İzmir’in işgalini yaşayan yukarda ismini belirttiğimiz vatanseverler arasında Haydar Rüştü Bey’in bu kitapçığı yazdığını sanıyoruz. Kitapçığın, onun matbaasının Antalya’da faaliyete geçmesinden sonraki birkaç gün içinde basılması ve dağıtılması bu düşüncemizi daha da güçlendirmektedir. İzmir’in işgali konusuna yoğun bir mesai harcayan tarih sever Erdoğan Sorguç da Haydar Rüştü’nün yazdığını düşünmektedir⁶.

Ancak Haydar Rüştü Bey’in 1927 yılında Anadolu gazetesinde dizi halinde yayınladığı ve Prof. Dr. Zeki Arıkan’ın günümüz harflerine aktararak yeniden yayınladığı hatıratında işgal gününü, sabah erkenden Göztepe’deki evine vedalaşmak için gitmesi hariç, Karataş’ta Mustafa Necati Bey’in evinde geçirdiğini, şehirde ne olup bittiğinden haberdar olmadıklarını, Kordon ve hükümet tarafından silah sesleri işittiklerini, yarım saat geçtiği halde silah seslerinin kesilmediğini ve o saatte Kordon’da bulunanların sonra anlattıklarına göre şiddetli bir yağmur yağdığını belirtmektedir. Mustafa Necati’nin babası vasıtasıyla kaldıkları evin önünden geçen Akarcılızade Vehbi Bey’den idare heyetinde buldukları Türk Ocağı’nın Yunanlılar tarafından basıldığını, evraklarının alındığını ve tahrip edildiğini öğrendiler. Ayrıca Haydar Rüştü Bey, öğleden sonra yukarı mahallelerin işgaline başlayan Yunan askerlerinin buldukları evin karşısında bulunan karakola yerleştiğini, arada sırada aldığımız malumatın birçok canın yakıldığı, birçok kimsenin tevkif edildiği şeklinde olduğunu belirtiyor ve beş gün boyunca kapanıp kaldıkları evden Mustafa Necati Bey’in ecnebi bir dostunun yardımıyla İzmir dışına çıktığını, kendisinin ise iki ay 28 gün daha kıyafet değiştirerek İzmir’de gizlendiğini yazmaktadır⁷. Bu durumda Haydar Rüştü Bey’in şehir merkezindeki işgalin tanığı olmadığını, olsa olsa tanıklardan işgali dinlemiş olabileceğini kendi ifadelerinden anlıyoruz. Yukarda sözünü ettiğimiz işgal anılarında Antalya’da Anadolu matbaasında basılan bu kitapçıktan ve içindeki bilgilerden söz etmemesi ayrıca göz önünde bulundurulması gereken bir husustur.

Haydar Rüştü Bey’in hatırası ile yayınladığımız metin arasındaki neredeyse tek benzerlik işgal öncesinde yaşanan ve Seydiköy’de kilisede verilen nutukta gözüküyor. Bu konu Haydar Rüştü Bey’in hatırasında “Hatta mahut (Hirisostomos)’un (Seydiköy)’de bir kilisede irad-ı nutuk ederek: “Yakında Türklerin leşleriyle kuyuları dolduracağız” dediğini de yine (Duygu) ve (Anadolu)’da yazdığımız halde...” derken⁸ yayınladığımız metinde aynı konu “... İzmir’de (Seydiköy) nahiyesinde Papas’ın biri:” Müslümanlardan bahisle “...Yakında kuyuları bu mundarların leşleriyle dolduracağız.” dediği, “...bunu o zaman haber alan bir iki Müslüman gazeteci ispatla, şahitle gazetelerinde yazarak her tarafa ilan etmişlerdi.” diyordu⁹. Bu iki metinde konu aynı olsa da ifadeler farklı gözükmektedir. Çünkü

6 Erdoğan Sorguç, *Milli Mücadele Tarihine Düşülen Notlar*, İzmir, 2011, s.55.

7 Haydar Rüştü Öktem, *a.g.e.*, s.78 vd.

8 *A.g.e.*, s.70.

9 *İzmir’de Neler Oldu ?* Antalya, 1336 metnine bakınız.

yayınladığımız kitapçığı Haydar Rüştü Bey yazmış olsaydı hatıratında olduğu gibi Duygu ve Anadolu gazetelerinde yazdığımız gibi diyeceğini “*bir iki Müslüman gazeteci yazarak*” ifadesini kullanmayacağını düşünürüz.

Ama bu kitapçığı Mahmut Hıfzı Bey ve Moralızade Nail Bey’in yazmaması için de hiç bir sebep göremiyoruz. Belki de kitapçık, ön göremediğimiz işgali yaşayan başka bir İzmirli tarafından yazılmıştır. İşgali bizzat yaşayan bir tanığın kaleminden çıkan bu kitapçıkta daha çok işgalin ilk günü üzerinde durularak Albay Süleyman Fethi Bey’in şehit edilmesi uzunca anlatılırken, ne bilinen adıyla Gazeteci Hasan Tahsin Bey’den ne de ilk kurşundan söz edilmemesine dikkat çekmeden geçemeyeceğim. Biz burada daha fazla yorum yapmadan Milli Mücadele dönemi İzmir çalışmalarına katkı sağlamak amacıyla kitapçığın günümüz alfabesine aktarımını yaparak aynen vermeyi tercih ediyoruz ve bu konudaki yorumları okuyucuya bırakıyoruz. Metindeki anlam bütünlüğünü sağlamak için sadece birkaç tane kelime ve harfi köşeli parantez içinde eklediğimizi bildiririz.

Bu kitapçığın tam metninin yayınlanıp yayınlanmadığı konusunda herhangi bir bilgiye sahip değiliz. Ancak bu kitapçığı bize veren Sayın Erdoğan Sorguç’un “*Milli Mücadele Tarihine Düşülen Notlar*” adlı eserinde Topçu Kurmay Albay Nejat Kumuşoğlu’nun günümüz alfabesine aktardığı metin özet olarak yayınlanmıştır. Ayrıca İzmir’in işgali, Albay Süleyman Fethi Bey’in şehit edilmesi konusu değerlendirilirken bazı bilgilerin kullanıldığını görmekteyiz¹⁰.

Bu kitapçığın Milli Mücadele’de İzmir çalışmaları açısından büyük bir öneme sahip olduğunu düşünüyoruz. Çünkü işgal günü yaşananları ve Albay Süleyman Fethi Bey’in şehit edilmesini ayrıntılarıyla anlattığı gibi Menemen ve Bergama gibi kasabaların işgali hakkında da bilgiler ihtiva etmektedir. Antalya çalışmaları ve özellikle de basın çalışması açısından ise Antalya Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti’nin böyle bir yayın yapması, Anadolu gazetesinin Antalya’da çıkması için verdiği destek kadar önemlidir. Burada son olarak tarihi vesikalara ilgisi ve bunları korumada gösterdiği titizlikten dolayı İhtiyat Mülazım-ı Sani İbrahim Ethem Sorguç ile ailesine ve özellikle de Erdoğan Sorguç Beyefendi’ye teşekkür etmeyi bir borç bilirim.

1. İzmir’de Neler Oldu ?

Tarih kitapları Dünya’da birçok milletlere pek fena zulümler yapıldığını yazar. Bunlar eski zamanlara ait olduğu için bugün ancak birer hikaye olarak ağızdan ağıza dolaşır. Belki de yarın bu kanlı hikayeler unutulacaktır. Fakat Dünya’daki bütün insanlarca unutulamayacak pek yeni ve hemen dünkü iş denecek kadar yeni ve büyük bir dava vardır ki bu hiçbir zaman unutulamayacak ve ağızdan ağıza, kulaktan kulağa söylendikçe kalplerinde bir parçacık insaniyet hissi taşıyan en katı yürekli insanların bile tüyleri ürperecek gözlerinden sıcak kanlı yaşlar akacaktır. O dava da son seneler içinde Yunan’ın İzmir’de ve İzmir’in yakınlarındaki köylerde ve kasabalarda yaptığı fenalıklardır.

Yunanlılar daha İzmir’e girmeden Rumlar hazırlığa başladılar. Birkaç

10 Erdoğan Sorguç, *a.g.e.*, s.s.55-59, 272.

yüz seneden beridir hiç incitmeyerek, kendilerinden asker almıyarak, bütün ticareti ellerine bırakarak, memleketlerimizin en güzel yerlerine yerleşmelerine, en iyi hayat geçirmelerine, zengin olmalarına müsaade ederek koynumuzda beslediğimiz bu yılanlar Yunan'ın İzmir'e bir gün olub geleceğini duyunca bir taraftan gazeteleriyle Müslümanlar için iftiralara diğer taraftan İzmir'in ve sair kasaba ve köylerin haritalarını çizüb Müslüman evlerini ve Müslüman mallarını işaretlemeğe başladılar. Rum çocukları, Rum delikanlıları (izci) kıyafetine girerek bütün Müslüman evlerinin ve dükkanlarının yerlerini öğrendiler, Papaslar, mekteb hocaları bütün kuvvetleriyle mekteplerde, kiliselerde, Rumlara:

-Artık bu pis Müslümanlardan çektiğimiz yetiştir. Yarın Yunan orduları gelecek, bizi bunlardan kurtaracak, bizim intikamımızı alacak.

Yolunda vaaz ve teşviklerde bulundular. Hatta bu teşvikde o kadar ileri vardılar ki İzmir'de (Seydiköy) nahiyesinde Papas'ın biri:

-Ey Allah'ın sevgili kulları olan Rumlar. Kuyuları daha derin kazınız, kollarınızı daha kuvvetlendiriniz, bıçaklarınızı daha çok bileyiniz, iplerinizi daha iyi bağlayınız. Çünkü Müslümanların ecelleri geldi. Onların Azrail'i siz olacaksınız. Yakında kuyuları bu mundarların leşleriyle dolduracağız,

Demiş ve bunu o zaman haber alan bir iki Müslüman gazeteci ispatla, şahitle gazetelerinde yazarak her tarafa ilan etmişlerdi. Fakat o zaman böyle işlere kulak asan kimse yok. Müfsitlik o kadar çok, hakkımızda iftira edenler o kadar fazla ve Müslümanlar arasında türeyen ayrılık ve gayrılık o derece fena bir halde idi ki, hiçbir taraf ayaklanub da o zamanki hükümete ve İzmir'de bulunan ecnebi sefirlerine karşı:

-Yahu! Rumlar, Yunanlılar geldiği vakit bizi kuyulara dolduracaklarmış, kesüb öldüreceklermiş, bunu gazeteler yazıyor, böyle iş olur mu? Diye bir sual sormadı. Yalnız Mağnisalılar birkaç telgraf çekerek İzmir'in valisinden sordular. O da sudan bir cevap ile işi örtbas etti.

İşte böylece Rumlar her yerde hazırlıklarını yaptılar ve bitirdiler ve tam bu zamanda da Yunan vapurları İngiliz, Fransız, Amerikan, İtalyan zırhlıların gözü önünde İzmir limanına demir atarak askerlerini, daha doğrusu süngülü cellatlarını Kordon'a çıkarmağa başladı.

Bir gün evvel bütün ecnebi sefirleri hükümete gelerek Yunanlıların sadece ve iğreti olarak İzmir'e geleceğini, hiçbir şeye karışmayacağını, kimsenin kılına dokunmayacaklarını, hükümetin yine bizde olduğunu söyleyerek valiyi, kumandanı kandırdılar. Onlar da her günkü gibi işlerinin başına gelmelerini, Yunanlıların kendilerine fenalık yapmayacağını ve eğer bu tenbih üzerine de işlerinin başına gelmezlerse Divan-ı Harbe vereceklerini memurlara söylediler. Bunun için İzmir'e bir taraftan akın akın Yunan haydutları girerken bir taraftan da büyük küçük bütün memurlar hükümete işlerinin başına gidiyorlar, ahali ve esnaf dükkanlarını açıyor, alışverişlerine devam ediyorlardı.

Yunan orduları İzmir'in (Punta) ve (Pasaport) mevkilerinden Kordon'a ayak basınca sekiz on kol oldular, ortada hiçbir şey yok iken heman askerler süngülerini taktılar, zabitler tabancalarını ele aldılar ve evvelce Rumların hazırladıkları haritaları

alarak, Rum izci çocuklarından ve Papaslarından birer beşer önlerine katarak şehrin dört tarafına birden ilerlemeğe başladılar. Bu zamana kadar Kordonboyu Papas, kadın, çocuk, erkek bütün Rumlarla doldu. Yüzbinlerce Yunan bayrağı açıldı, bütün mağazalar, dükkanlar donandı.

-Yaşasın Yunanlılar, gebersin Müslümanlar, intikam alınız kahramanlar.

Diye koparılan alkış sesleri göklere direklendi. Papaslar, kadınlar, Yunan askerini kucaklıyor, öpüyor ve aynı zamanda artık Müslümanlardan intikam almanın sırası geldiğini de oracıkta bu kana susamış askerlerin kulaklarına bağıra bağıra söylüyorlardı.

İslamlar bu manzara karşısında telaş içerisinde idiler. Vapurla Karşıyaka'dan, Kokaryalı'dan gelenler iskeleden öteye geçemiyor ve büyük bir tevekkül ve korku içinde olan biten şeylere bakıyorlardı. Birçokları aralıklar bularak Kordon'un üzerine geçip mağazalarına, işlerine gitmeğe başladılar. Ve işte o ara bütün manasıyla kızıl ve kanlı kıyametler başladı. Yunan askerleri buldukları yerlerden ileriye doğru yürümeğe başlayınca Kordon üzerinde işine gücüne giden Müslümanların evvela fesleri alınarak parçalandı ve:

-Kaldır ellerini kerata.

Namesleriyle beraber dipçikler bigünah İslamların kafalarına ve bellerine inmeğe başladı. Bir kol asker Gümrük'e doğru ilerliyor ve her attığı adım başında Dünya'nın en kaba küfürlerini savurarak dipçik ve süngü ile Müslümanları öldürüyor, diğer bir kol da İskele üzerinde yığılan ahali arasına girerek aynı işi yapıyordu. Şimdi Kordon üzeri bir kasaphaneye dönmüş idi. Şurada bir zavallı ihtiyarın sekiz on yerinden süngülenmiş şehit naşı bir Yunan çizmesiyle tekmelendikçe on binlerce Rum,

-Yaşa!

Diye bağıyor, biri de tütün mağazasında çalışmağa giden çocuğunu arkasına bağlı bir kadın kanlar içinde saçlarından sürüklene sürüklene getirilüb sokakları dolduran Rum kümelerinin gözü önünde karnı yarılmak, gözü çıkarılmak suretiyle parçalanıyor. Ve bu böylece her Müslüman şehit edildikçe gözleri çanaklarından fırlamış katiller, dişleri hırsla kilitlenmiş mel'unlar:

-Yaşa!

Diye bağıyorlardı.

Derken Gümrük önünden Pasaport önüne kadar Kordon üzerinde inleyen, kanlar içinde boğulan Müslüman naaşları arasından gelen büyük bir katile göründü. Bu kafilenin içinde üstleri başları temiz, saçlı sakallı iki üç yüz kadar insan vardı. Bunların başları açık, üstleri başları yırtılmış, elleri daima havaya kaldırılmış idi. Hepsinin yüzlerinden alınlarından yaş, kan akıyor, vücutları yara ve bere içinde idi. Etraflarını iki dizi Yunan süngülüsü çevirmiş getiriyorlar, Kordon üzerinden tam yarım saatlik bir mesafe olan Punta'ya, Yunan vapurlarına götürüyorlardı. Bunlar İzmir'in en namuslu, en bilgili memurları, eşrafı, tüccarı, asilzadeleri, mekteb muallimleri idi. Bunlar hükümetden, gümrükden, mekteplerden toplanmış, sürü haline getirilmiş, başları gözleri dipçik ve süngüden, yumruk ve taştan kana

boyanmış, üstleri başları dilim dilim olmuş, fesleri başlarından alınub ayak altında ezilmiş, ceplerindeki paraları çalınmış Müslümanlar idi. Şimdi bunlar kabile halinde Kordon'u dolduran Müslüman feryad ve figanı, Müslüman naaşları arasından geçiriliyordu. Etrafı dolduran Rumlar bunları görünce.

-Zito, Zito!

Feryadlarını ayyuka çıkarıyorlar ve Yunan askerleri de boyna dipçikleriyle:

-Yürüyün be pezevenkler!

-Kaldırın ellerinizi be keratalar!

Nağmesiyle bu zavallıları yerlere kapatırcasına döğüyorlardı. Hele içlerinden birisi bir şey söylesin, bir merhamet dilesin derhal o kudurmuş halkın zitoları içinde yetmiş seksen süngü ile parçalanırdı. Hele biri dipçikden yere düşsün de derhal toparlanub kalkmasın derhal sekiz on çizme ve tekme kafatasını Kordon'un taşlarıyla yamyassı bir hale getirirdi.

Şurada sekiz on zabitimizin uniformaları parçalanub kendileri kan ve çamurlar içinde döğüle döğüle sevk ediliyordu, burada on beş yirmi Müslüman birbirine bağlanarak (Zito) [diye] bağırtdırılıyor, daha ötede birisi denize atılıyor, daha beride bir kadın, diğeri bir ihtiyar, bir malul boğazlanıyordu. Kordon bu haliyle kan dökülen, can sökülen bir kasaphane idi.

Hükümet önüne vasıl olan diğeri bir kol asker evvela kışlanın önünde, hükümetin kapısında nöbet bekleyen askerlerimizi şehit etdiler. Kana susamış bir vahşetle kışlanın dairelerine giren Yunan müfrezeleri rast geldikleri zabitin uniformalarını sökerek onlara cebren ve süngü tehditleriyle (Zito) [diye] bağırtdırarak topladılar. Ve yine evvelki memurin kafilesi gibi onları da yüzbinlerce halkın gözü önünde yuhalar, küfürler içinde baş açık elbise yırtık, üst baş kan içinde geçirüb bir kısmını Punta'da bekleyen Yunan beğlik gemilerine, bir kısmını da ikinci Kordon'daki büyük hanlara habs eylediler. Bir taraftan kışladaki zabitan toplanıyor, hükümetdeki memurlar devşiriliyor, diğeri taraftan da Kemeraltı caddesinde ne dükkan bırakılıyor, ne mal, ne ırz... Silah seslerini takip eden ah ve of sadaları ile şurada burada Müslümanlar şehit ediliyor, evler basılıb ihtiyar ve genç kadınların ırzlarına tasallut ediliyordu. Artık vahşet bütün dehşetiyle İzmir'in Müslümanlarını yakub kavuruyordu. Öğlene doğru Kordon üzerinden başı açık, formaları söküük, göğsünün sekiz yerinden süngülenmiş kan içinde Ahz-ı Asker Heyeti Reisi Miralay (Süleyman Fethi) Bey bir alay canavar sürüsünün ortasında dipçikler altında yürüdülüyordu.

İstanbul'daki Salkım Söğüd dergah-ı şerifinin şeyhi Pir-i Fani İzzeddin Efendi Hazretleri'nin oğlu olan Süleyman Fethi Bey merhum Yunan'ın İzmir'e çıktığı gün Kışla'da Kuran-ı Kerim okurken Yunanlıların hücumuna maruz kalmış ve elinden Kur'an-ı Kerim'i alub (haşa) ayaklarıyla çiğnemeğe başlayan bir Yunan zabatine vurduğu bir tokatdan dolayı ilk şehadet süngüsünü omuzu üzerinden almışdır. İlk süngü yarasını alan bu arslan, yarasının kanlarına bakmaksızın eğilerek o mübarek Kur'an-ı azimü's-şanı yerden almış ve omzundan akan kanlara karıştırdığı gözyaşlarıyla ıslatarak öpüp başına koymuş ve bu sırada etrafını alan yirmi kadar Yunan asker ve zabitlerinin ikinci bir hücumuna maruz kalmışdır.

Odaya giren askerler merhuma ellerini kaldırmalarını emr eylemişler. Buna cevaben demiştir ki:

-Ben bir kumandan ve Miralayım. Amirimden başkasına kendimi muayene etdiremem.

Bu söz merhuma ikinci bir süngünün daha yara açmasına sebep olmuştur.

Üçüncü teklif!

-Üniformalarını çıkar!

Buna o mübarek şehit şu cevabı vermiştir!

-O üniformayı bana Padişahım takdı onu ancak onun emri çıkardır.

Bu cevabı alan Yunanlılar azgın birer canavar gibi merhumun üzerine çullanarak üniformalarını parçalamış ve belinden çıkardıkları kayışla kafasını gözünü birkaç yerinden yarmışlardır.

Dördüncü teklif şu idi:

-Zito Venizelos diye bağıracaksın!

Bilhassa bu son teklife merhumun:

-Yaşasın Osmanlılık, benim kanımın döküldüğü bu topraklar inşallah size mezar olur.

Bu cevap merhuma üçüncü bir süngünün daha vurulması[na] mucib olmuştur. Artık kudurmuş Yunanlılar o hal ve heyetle Süleyman Fethi Bey'i Kışla'dan çıkartub Kordon'a doğru sevkette ve her adım başında (Zito) bağır diye tehdit eylemeğe koyulmuşlardır. Yüzbinlerce halkın arasında dipçiklenen bu yaralı arslan her teklife,

-Yaşasın Müslümanlık.

Cevabını ve her defasında bir dipçik, bir süngü yarası ala alakanlar ve çamurlar içinde tam yarım saat Kordon'un kaldırımlarını mübarek kanıyla sulaya sulaya Vapur iskelesine kadar gelmiştir. Burada sekizinci yarayı almış ve takatı kesilerek Kible'ye dönmüş ve:

-Allahım sen Müslümanları bu cellatlardan kurtar!

Duasını müteakib yüzü koyun secdeye kapanmıştır. Bu manzara karşısında (Rumlar Zito) diye muttasıl bağırıyor ve

-Geberdin melunu!

Diye teşvik eyliyorlardı. Bu teşvik üzerine askerle karışık ahali merhumun mübarek yaralı naşı üzerine atılmışlarsa da o aralık yetişen Amerikalı ecnebiler başlatılan bu kızıl cinayeti ikmal için meydan vermemişler ve Süleyman Fethi Bey'i al kanlar içinde bir arabaya alarak hastahaneye götürmüşlerdir. O şehid-i muazzam bir gün sonra orada gözyaşları dökerek ve ehl-i İslam'ın selameti için dualar ederek Allahı'na temiz ve muhterem ruhunu teslim eylemiştir. (Rahmetullah-u Aleyh) Kordon üzerinde bu haller ceryan ede dursun. Beri tarafda İslam mahalleleri de

cayır cayır aranub taranıyor, evlere girilerek feryad-ı figan içinde ırza namusa dokunuluyor, Müslümanların paraları alınarak köşede kenarda genç ve ihtiyar demeden öldürülüyordu.

Hisar Camii-i şerifine murdar ayaklarıyla giren sekiz on Yunanlı Kur'an'ları ta sokaklara kadar fırlatub atarak:

-Burayı yine kilisa yapacağız.

Diyerek yetmişlik bir Pir-i Fani olan imam efendiyi başındaki sarıkla bağlayub hapishaneye kadar döğerek gönderiyorlardı. Akşam üzerine kadar zulüm bu minval üzere devam etdi. Gece de evlerde silah aranmağa çıkıldı. O gece soyulan evlerin, bozulan namusların, mahvedilen insanların had ve hesabını Allah bilir.

On, on beş gün denizden zabıt naaşları çıkarıldı. Punta civarındaki yirmi iki kadın, yedi masum ile beraber çalışdıkları bir fabrikanın tamına habs edilerek bir hafta aç bırakılarak öldürüldü. Geceleri bölüklerle Yunan vahşileri bu zavallılar[a] ın ekmek vereceklerini söyliyerek zorla ırzlarına tecavüz eder, ve bu biçarelerin ah ve feryadlarını bütün oradaki Rum mahallelerinden işidildikçe her pencereden şarkılar söylenerek bu insanın yüzünü kızartacak namuzsuzluk ile eğlenilirdi. Bu zavallı fakir kadınlar ancak on gün sonra haber alınarak oradan çıkarılmış ve defn edilmişdir. Yine Punta'da kolları bağlı on iki zabıt süngülenmiş halde bir kuyudan çıkarılmış ve resimleri Amerikalılar tarafından alınmışdır.

Ehl-i İslam Bergama ve Menemen'de de İzmir'dekinden daha kanlı bir surette hücumlara uğramışdır. Menemen'de Kaimmakam hükümetdeki odasından boğazına ip takılarak yerlerde sürüklene sürüklene istasyona kadar getirilmiş ve orada ayrıca onun parçalanmış delik deşik olmuş naşına (necaset) sürülmek suretiyle hakaret yapılarak şehit edilmişdir.

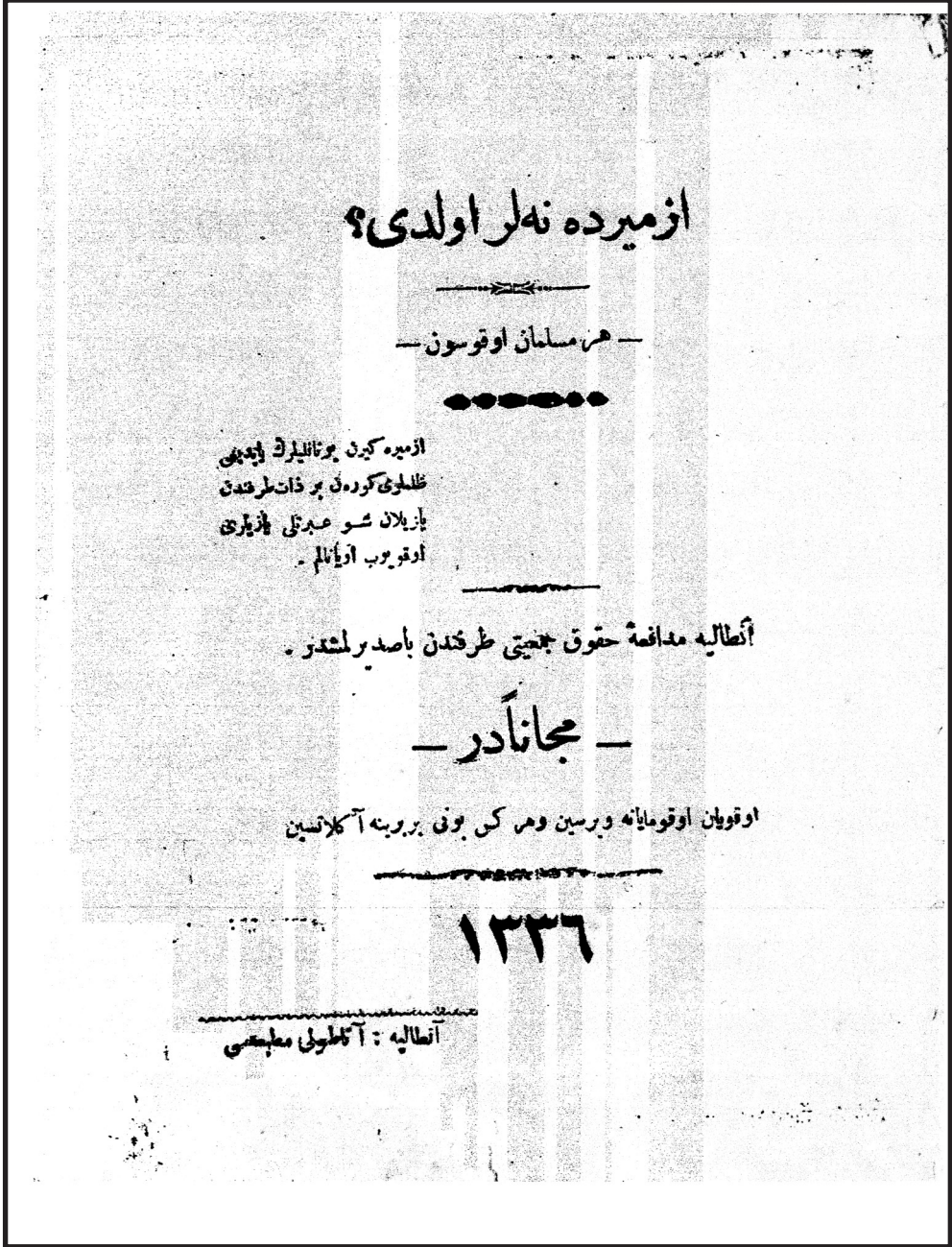
Sokaktaki bi-günah kadınlar, evlerin eşğinde oturan masumların, camilere sığınan ve saklanan ihtiyar babaların kimi gözü çıkarılarak, kimi kafası parçalanarak, kiminin karnı yarılarak, kimi saçlarından ateşe verilerek mahv edilmiş ve Menemen'de üçyüzü müteceviz Müslüman kızının namusu berbat edilerek bunların bir çoğu da boğazlarına ve sair na-mahrem yerlerine süngüler ve sair sokularak şehit edilmişlerdir.

Bergama'da zulüm o kadar vahşiyane olmuşdur ki kadınlar öldürüldükden sonra naaşları yakılmışdır. Bin ikiyüz kadar Müslüman'ın enva-i azab ve işkence altında şehit edilmesiyle neticelenen Bergama yağması, Bergama katliamları Müslüman'ların unudamayacağı kanlı birer cinayettir. Şimdi bu zulümlerine bu İslam kanı dökmeğe, İslam malı yağma etmeğe, İslam ırz ve namusu çiğnemeğe Yunanlılar her ileriledikleri yerlerin arkasında kalan memleketlerimizde, köylerimizde devam ediyorlar. Hiç şüphe edilmesin ki İzmir'de ve sair yerlerde geçen sene yapılan zulümler şimdi de Bursa'da, Uşak'da, Salihli'de hem de daha kanlı, daha dehşetli bir surette yapılmaktadır. O güzel yurtlarımız dahi şimdi Yunan zulmünün altında inim inim iniyor, oralarda da Kur'an ayaklar altında, İslam ırz ve namusu Yunan hürsünün azgınlığı karşısında, İslam malı ve mülkü Yunan'ın kanlı ve katil trnakları arasında eziliyor, iniyor, yok oluyor. (Hay Ya Alel-felah)

Hitam

EKLER

İzmir'de Neler Oldu?, Antalya, 1336, Kitapçığının Kapak Sayfası

KAYNAKÇA

I. Gazeteler

Antalya'da Anadolu, 19 Kanun-u Evvel 1336.

II. Kitaplar

ERTEN, Süleyman Fikri, *Milli Mücadelede Antalya*, Antalya, 1996, Antalya Müzesi yayını.

İzmir'de Neler Oldu?, Antalya, 1336, Anadolu Matbaası.

MORALI, Nail, *Mütareke'de İzmir Önceleri ve Sonraları*, (Yay. Haz. Erkan Serçe), İzmir, 2002.

ÖKTEM, Haydar Rüştü, *Mütareke ve İşgal Anıları*, (Haz.: Zeki Arıkan), Ankara, 1991.

SORGUÇ, Erdoğan, *Milli Mücadele Tarihine Düşülen Notlar*, İzmir, 2011.

SORGUÇ, İbrahim, *Bu Defa Niçin Harp Edeceğimi Biliyorum-Filistin Cephesi ve İstiklal Savaşı Anıları*, (Ed.: Emre Yalçın), İstanbul, 2010.

_____, *İstiklal Harbi Hatıratı-Kaybolan Filistin*, (Yay. Haz.:) Erdoğan Sorguç, 2. Basım, İzmir, 1996.